

A drog-jelenség hazai médiareprezentációja az elmúlt közel negyedszázadban

Arnold Petra ^{1,2}, Elekes Zsuzsanna ^{3,1}, Paksi Borbála ⁴

¹ HUN-REN Corvinus Társadalomepidemiológiai Kutatócsoport
² Semmelweis Egyetem ETK Addiktológiai Tanszék

³ Budapesti Corvinus Egyetem Társadalom és Politikatudományi Intézet
⁴ ELTE, Eötvös Loránd Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet

Háttér és cél

Az általános populációban hazai reprezentatív mintán készült országos drogepidemiológiai vizsgálatok rendre azt mutatják, hogy a felnőtt (18-64) népesség a társadalmi elitélés alá eső csoportok közül (pl. kábítószeres, alkoholistá, homoszexuális, cigány, AIDS beteg, börtönviselt) kábítószeresekkel tart legnagyobb társadalmi távolságot. A kutatási adatok ugyanakkor azt is jelzik, hogy 2001 és 2007 közötti időszakban 95%-os megbízhatósági szinten hibahatáron túli enyhülés mutatkozott a szomszédsági viszony elutasítása tekintetében (84,3%-ról (±1,5) 79,1%-re (±1,5) csökkent), majd ez a tendencia 2015-re megfordult, s 95%-os megbízhatósági szinten fokozódott az elutasítók aránya (79,1%-ról (±1,5) 84,2%-re (±1,9) emelkedett), s 2019-re ezen a magasabb szinten stabilizálódott. A legutóbbi, 2019 évi adatok alapján a felnőtt populáció több mint négyötöde (84%) gondolja úgy, hogy nem szívesen látna szomszédjának kábítószerest (Felvinczi-Magi-Sárosi-Paksi 2021). Tekintettel arra, hogy a drogfogyasztás elterjedtségi adatai alapján más országokhoz képest Magyarországon a népesség ma is relatíve alacsony hányadának van személyes tapasztalata a kábítószer fogyasztással (a legutóbbi, 2019-ben készült drogepidemiológiai kutatás alapján a tiltott drogok életprevalencia értéke a magyarországi a 18-64 éves populációban 7,9%, míg ez európai országokban az országonkénti életprevalencia-értékek súlyozatlan átlaga 22% (Paksi -Pillók 2021), így a kábítószer-fogyasztással kapcsolatos véleményformálásban feltételezhetően a média szerepe is relatíve jelentős lehet. Ez a tény, és a drogfogyasztók távolító/kirekesztő, a problémakezelést nehezítő társadalmi megítélése okán különösen fontos annak vizsgálata, hogy hogyan jelenik meg a kábítószer-jelenség a médiában (Arnold - Paksi 2010). A poszter célja annak bemutatása, hogyan változott a drog médiareprezentációja az elmúlt közel 25 évben Magyarországon.

Módszer

A poszterben három kódutasításon alapuló kvantitatív tartalomelemzés módszerét alkalmazó kutatást mutatunk be. Az online sajtóra 1999, 2003, 2007 és 2022 évekre, a nyomtatott sajtóra pedig 2005-re vannak sajtóelemzések. Mind a három vizsgálatnál az adatgyűjtés során azon cikkek kerültek kiválasztásra, amelyek tartalmazták a „drog”, illetve „kábítószer” kulcsszavakat, és érdemben foglalkoztak a kábítószer-témával. Az elmúlt közel 25 évben a drogfogyasztás területén és a média fogyasztás világában történt jelentős változások miatt az egyes kutatásokban a kódutasítás, a keresőszavak, a vizsgált sajtó felület és a minta kialakításának a módja némileg eltérő volt. Összességében azonban a három kutatás ugyanazzal a módszerrel készült, így némi korlátok figyelembevételével azok eredményei összevethetőek.

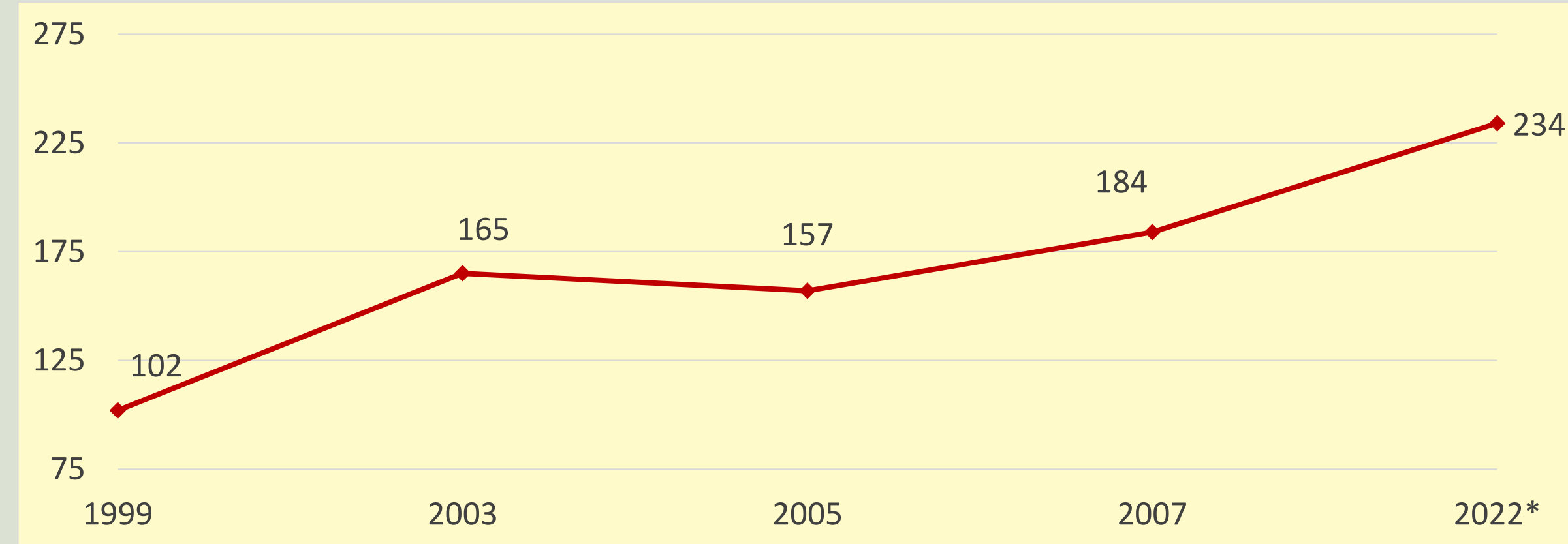
1. táblázat A poszterben felhasznált sajtóelemzések módszertani jellemzői

Év	1999	2003	2005	2007	2022
VIZSGÁLT SAJTÓTERMÉKEK	origo.hu	index.hu, origo.hu	Magyar Hírlap, Magyar Nemzet, Népszabadság, Népszava	index.hu, origo.hu	index.hu, telex.hu, origo.hu, 24.hu, femina.hu, nlc.hu, hvg.hu, portfolio.hu, 444.hu, blikk.hu
A VIZSGÁLT SAJTÓTERMÉKEK TÍPUSA	Online		Nyomtatott	Online	
KERESŐSZÓ	Drog, kábítószer				Drog, kábítószer, dizájnernedro, biofű, herbál
MINTAVÉTEL	Teljeskörű				Egyszerű véletlen mintavétel
MINTA NAGYSÁGA	N =102	N =330	N=629	N =367	N=238
ELEMZÉS MÓDSZERE	Kódutasításon alapuló kvantitatív tartalomelemzés				
KÓDUTASÍTÁS	Oprics-Paksi 1998				
	„Nemzeti Stratégia a kábítószer-probléma visszaszorítására” dokumentum négy pillére mentén kialakított kiegészítések (NS pillérek – NS 2000)			NS pillérek	

Eredmények

A vizsgált periódusban növekedett az egy hírportálra jutó cikkek száma, és a cikken belül a téma dominanciája. Az írásokban azonban a hírjellegű közlések dominálnak, és ez a dominancia 2022-re még tovább erősödött, azaz bár nőtt a témában megjelent cikkek száma, de ezek nem a témát részletesen kifejtő, a problémát árnyalni képes írások.

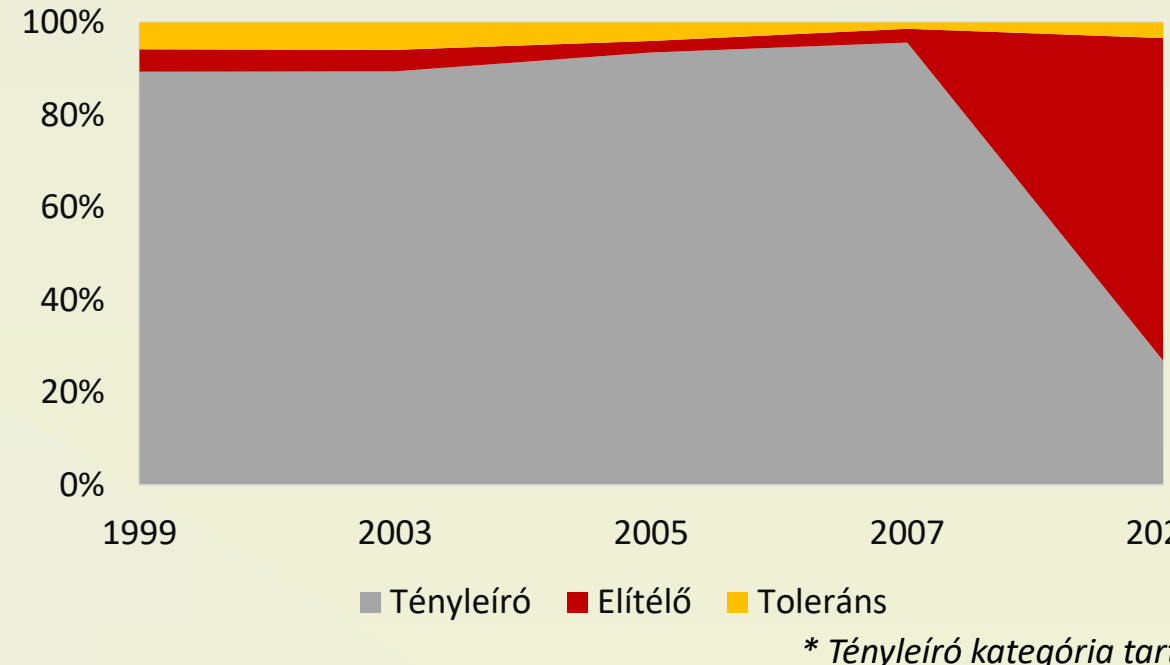
1.ábra Egy sajtótermékre jutó drog tematikájú cikkek száma az online sajtóban 1999-ben,2003ban, 2007-ben és 2022-ben, valamint a nyomtatott sajtóban 2005-ben

*Becslés alapján készült. 2022-ben összesen 4924 cikket kaptunk a keresőszavakra. Ebből egy 500-as mintát vettünk, amiből olyan 238 cikk azonosítottunk be, amely több mint egy mondat erejéig foglalkozik a témával, a többit nem kódoltuk le részletesen. Ténylegesen 238 cikket elemeztünk le a keresőszavakra kapott találatokból vett minta áttekintése alapján a témával egy mondatnál hosszabban foglalkozó cikkek számára vonatkozó becslés: (4924 * 0,476)/10

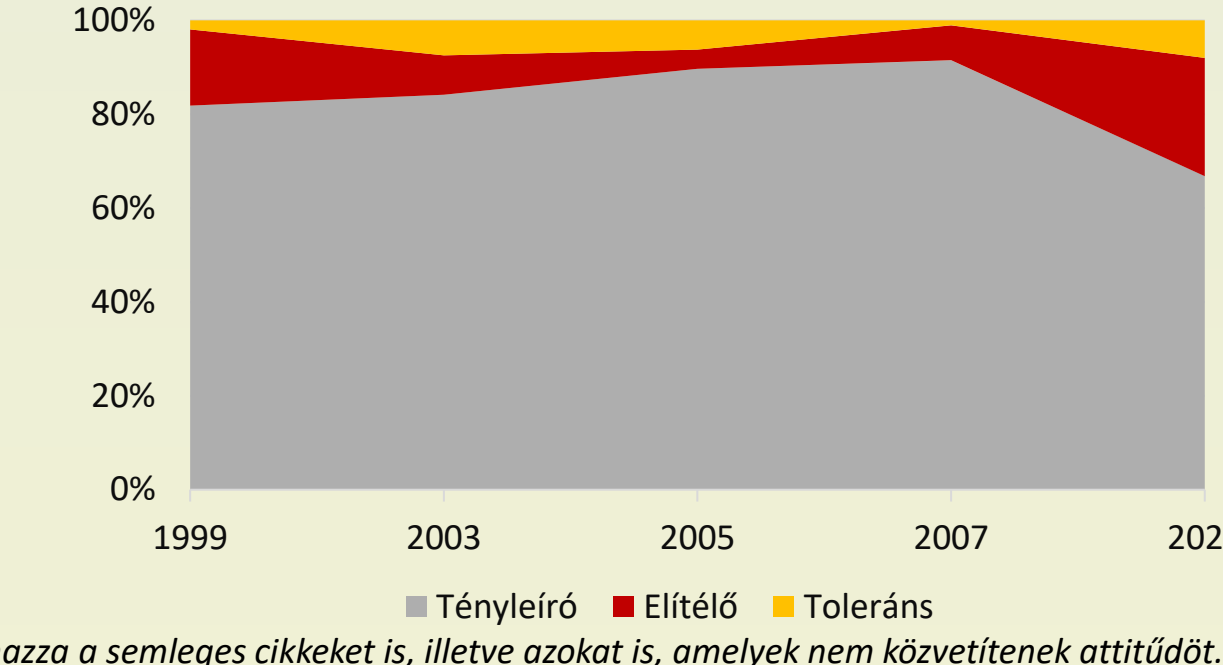
Míg 1999-2007-ben az online sajtó jellemzően tényleíró ábrázolásmóddal, semleges attitűddel jelenítette meg a kábítószer-problémát, nem használt szenzációhajhász kifejezéseket és sztereotip ábrázolásmódot, addig 2022-re az elítélő, sztereotip ábrázolásmód került túlsúlyba.

2. ábra A kábítószerekkel szemben megjelenő attitűd* az online sajtóban 1999-ben, 2003-ban, 2007-ben és 2022-ben és a nyomtatott sajtóban 2005-ben (a cikkek %-ában)

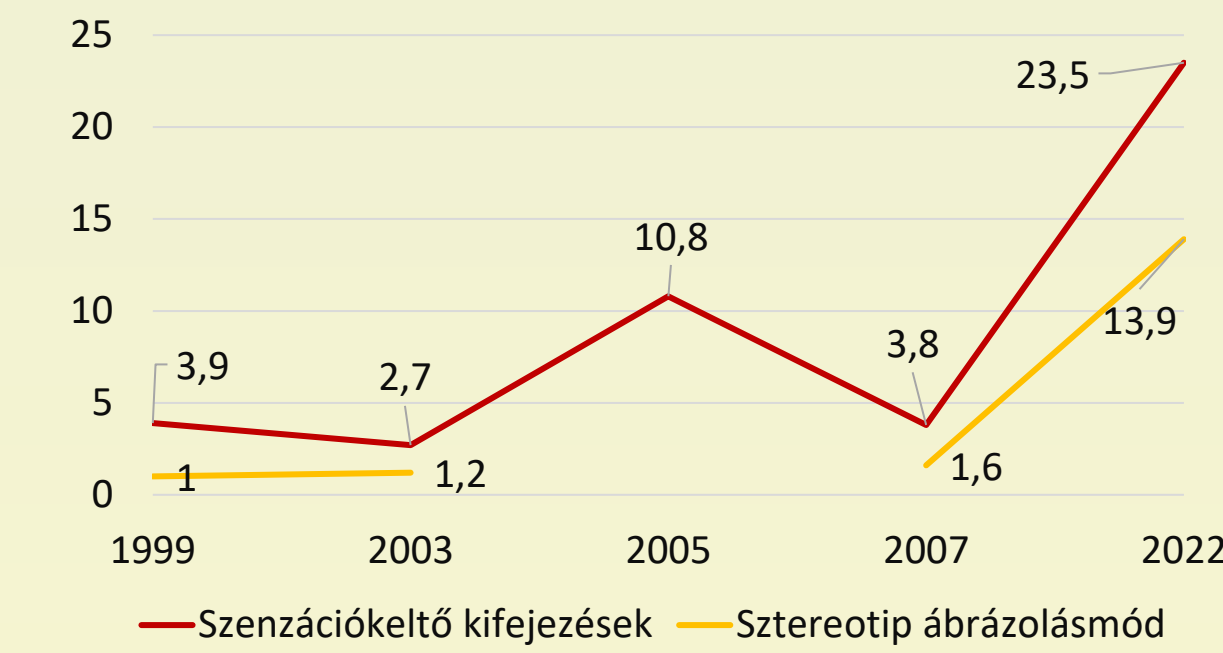

* Tényleíró kategória tartalmazza a semleges cikkeket is, illetve azokat is, amelyek nem közvetítenek attitűdöt.

3. ábra A kábítószer-fogyasztóval szemben megjelenő attitűd* az online sajtóban 1999-ben, 2003-ban, 2007-ben és 2022-ben és a nyomtatott sajtóban 2005-ben (a cikkek %-ában)

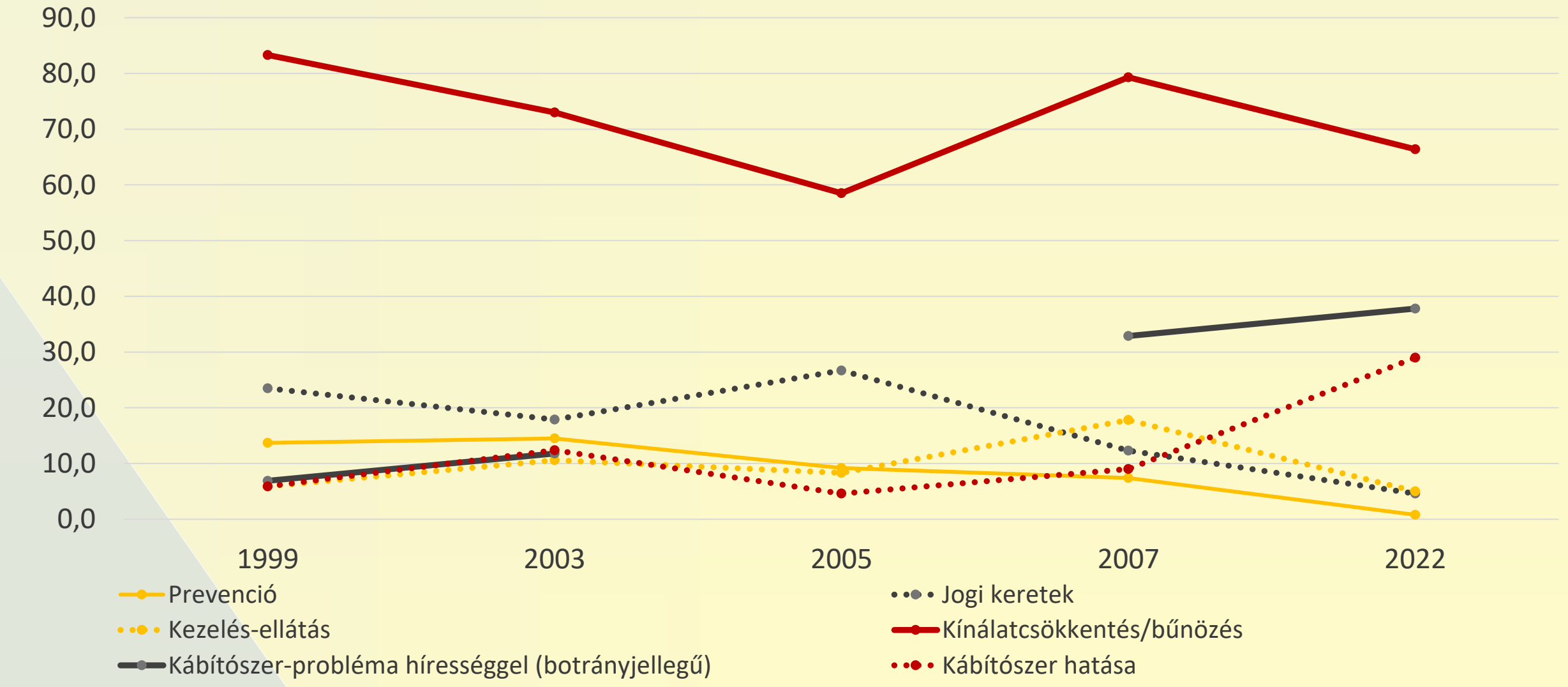
4. ábra Cikkek stílusa, közlésmódja az online sajtóban 1999-ben, 2003-ban, 2007-ben és 2022-ben és a nyomtatott sajtóban 2005-ben (a cikkek %-ában)

Az elmúlt közel 25 évben domináns témaként az írások mindvégig a bűnüldözéssel hozzák kapcsolatba a kábítószer-jelenséget, azonban emellett változások is tapasztalhatók. Az egyik ilyen változás, hogy a 1999-es és 2003-as évekhez képest 2007-ben és 2022-ben a sajtó viszonylag nagy arányban társítja a drog-jelenséget a valamilyen hírességhez, ami a szenzációhajhász tálalásmódon keresztül a témával kapcsolatos morális pánik erősödését/fenntartását eredményezheti.

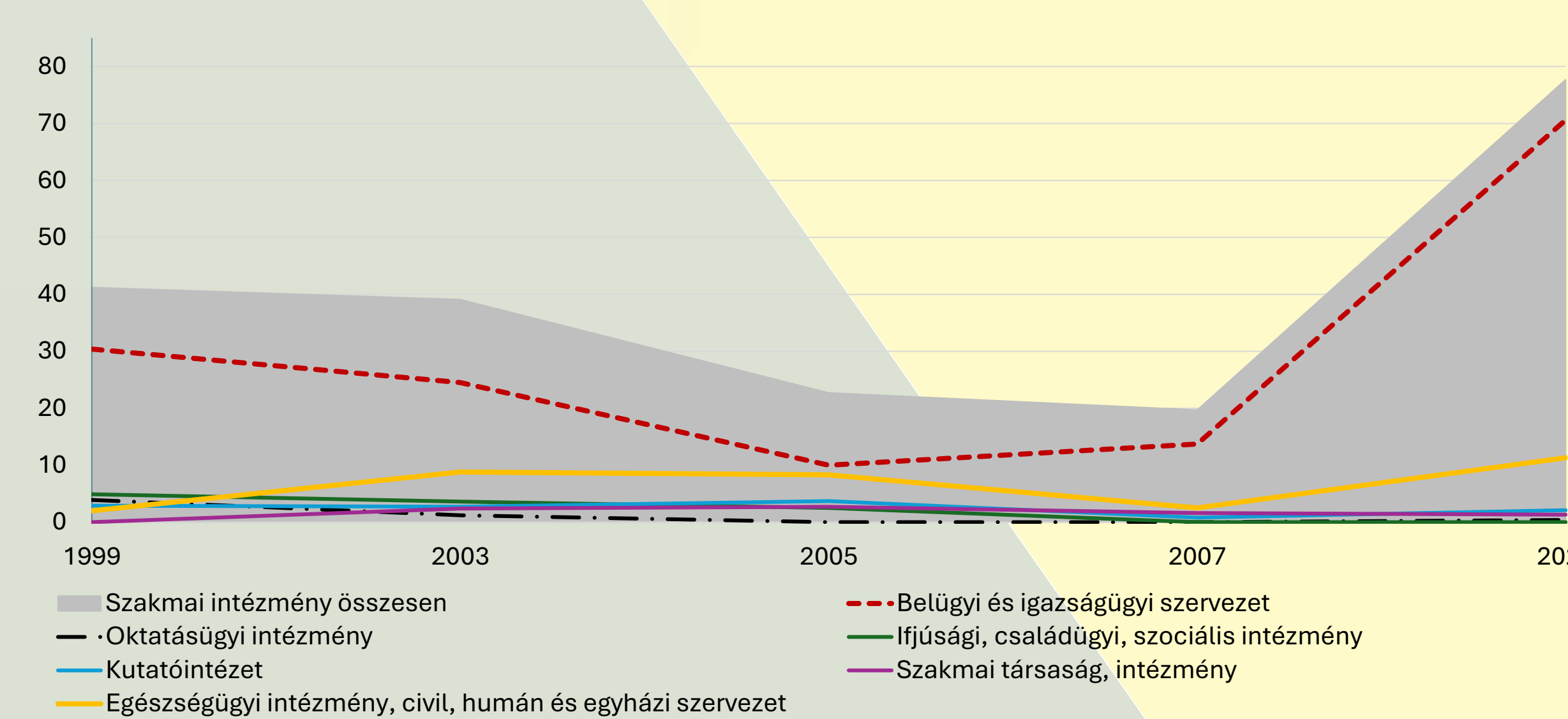
A másik tematikus változás, hogy míg 1999 és 2007 között nőtt a kezelés-ellátás témában íródott cikkek aránya, addig ez 2022-re markánsan lecsökkent, a prevenciós téma pedig 2022-re szinte eltűnik, holott ezek hangsúlyosabb megjelenítése egy toleránsabb attitűd kialakulását, másrészt a kezelésbe kerülést segíthetné elő azáltal, hogy információt szolgáltatna a kezelés-ellátás lehetőségeiről.

5. ábra A cikkek tematikus megoszlása az online sajtóban 1999-ben, 2003-ban, 2007-ben és 2022-ben és a nyomtatott sajtóban 2005-ben (cikkek %-ában)

1999 és 2007 között fokozatosan 40%-ról 20%-ra csökkent azon cikkek aránya, amely megszólaltatott valamilyen szakmai intézményt a kábítószer-problémával kapcsolatosan, majd 2022-re 77,7%-ra nőtt. A szakmai intézményeket megszólaltató cikkek arányának változása azonban elsősorban azt mutatja, hogy a belügyi/igazságügyi szervezetek jelenléte hogyan alakult: míg a kilencvenes évek végén kb. minden harmadik drogtematikájú cikkben megszólalt valamilyen belügyi/igazságügyi szervezet, addig ez 2005, 2007 tájékán csak minden hetedik-tizedik cikkre volt jellemző. 2022-re azonban a tendencia megfordul és a drogtematikájú közlések egyértelműen belügyi/igazságügyi kompetenciakörbe való utalása jelenik meg.

6. ábra A cikkekben megszólaló szakmai intézmény az elektronikus sajtóban 1999, 2003, 2007 és 2022-ben és a nyomtatott sajtóban 2005-ben (a cikkek %-ában)

Következtetések

A 1999-2007-es időszakban megjelentek kedvező, a stigmatizáció potenciális csökkentésének lehetőségét hordozó tendenciák is (pl. semleges, kevésbé szenzációhajhász tálalásmód, differenciált ábrázolásmód), azonban 2022-re újra az elítélő, szenzációhajhász attitűd jelenik meg dominánsan a médiában, amely a drogfogyasztókkal szembeni stigmatizációt mélyítheti el a társadalomban. Ezt a tendenciát erősíti a kezelés-ellátással, illetve a prevencióval kapcsolatos tematika csökkenése is, ami a kevésbé toleráns attitűdök kialakulásának erősítése mellett nehezíti a kezelésbe kerülést azáltal, hogy nem szolgáltatnak információt a kezelés-ellátás lehetőségeiről. A média nagy szerepet játszhat a veszélyeket eltúlzó sémák, a kábítószer-fogyasztókról a magyar lakosság körében jelenlévő torz kép kialakításában, illetve abban, hogy az elítélő attitűd az utóbbi időszakban fokozódott a kábítószer-jelenséggel szemben, így fontos lenne nagyobb hangsúlyt helyezni érzékenyítő képzésekre média-munkások körében.